

Γιόχαν Βίλεμ Μπέγιεν: το σχέδιο για την κοινή αγορά

Γιόχαν Βίλεμ Μπέγιεν 1897- 1976

Στέλεχος διεθνών τραπεζών, επιχειρηματίας και πολιτικός, ο Γιόχαν Βίλεμ Μπέγιεν ήταν ο Ολλανδός πολιτικός που με το «σχέδιο Μπέγιεν» έδωσε νέα πνοή στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα μέσα της δεκαετίας του 1950.

Ο Μπέγιεν είναι από τις λιγότερο γνωστές ιδρυτικές μορφές της ΕΕ. Όσοι τον γνώριζαν, τον θαύμαζαν για τη γοητεία του, τον διεθνή προσανατολισμό του και την κοινωνική του άνεση.

Στις Κάτω Χώρες, ως υπουργός Εξωτερικών, ο Μπέγιεν είχε σημαντική συμβολή στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Κατόρθωσε να πείσει τις απρόθυμες πολιτικές δυνάμεις στις Κάτω Χώρες, αλλά και στην Ευρώπη, να δεχθούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Το «σχέδιο Μπέγιεν» που συνέταξε ήταν μια πρόταση για τελωνειακή ένωση και ευρεία οικονομική συνεργασία στο πλαίσιο μιας κοινής ευρωπαϊκής αγοράς. Τα κεντρικά στοιχεία της πρότασής του υιοθετήθηκαν με τις Συνθήκες της Ρώμης το 1957 και βρίσκονται έκτοτε στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Νεανικά χρόνια

Ο Γιόχαν Βίλεμ (Βιμ) Μπέγιεν γεννήθηκε στις 2 Μαΐου 1897 στην Ουτρέχτη της Ολλανδίας. Γόνος εύπορης οικογένειας, έζησε ξένοιαστα παιδικά χρόνια και πήρε διεθνή παιδεία, με έμφαση στη λογοτεχνία και τη μουσική. Ξεκίνησε τη σταδιοδρομία του στον εθνικό και διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα μετά την αποφοίτησή του από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Ουτρέχτης το 1918. Αρχικά εργάστηκε στο υπουργείο Οικονομικών των Κάτω Χωρών, το 1924 ωστόσο εισήλθε στον κόσμο των επιχειρήσεων και των τραπεζών. Αργότερα ανέλαβε τη θέση του προέδρου της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών και του διευθυντή της ολλανδοβρετανικής εταιρίας καταναλωτικών προϊόντων Unilever.

Β' Παγκόσμιος Πόλεμος

Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Μπέγιεν εργαζόταν εξόριστος στο Λονδίνο για όσο διάστημα η χώρα του παρέμεινε υπό την κατοχή της ναζιστικής Γερμανίας. Το 1944 διαδραμάτισε

σημαντικό ρόλο στη Διάσκεψη του Μπρέτον Γουντς, όπου τέθηκαν τα θεμέλια του μεταπολεμικού διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος. Από το 1946 διετέλεσε εκπρόσωπος των Κάτω Χωρών στο διοικητικό συμβούλιο της Παγκόσμιας Τράπεζας και από το 1948 στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Υπουργός Εξωτερικών

Ο Μπέγιεν διετέλεσε υπουργός Εξωτερικών των Κάτω Χωρών την περίοδο της ανασυγκρότησης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στη διάρκεια του πολέμου, ο Μπέγιεν είχε πειστεί απολύτως για την ανάγκη της πλήρους περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας προκειμένου να μην επαναληφθεί μια οικονομική κρίση ανάλογη με αυτή της δεκαετίας του 1930. Σε ολόκληρη τη μεταπολεμική Ευρώπη οι ηγέτες είχαν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι η φρίκη του πολέμου και οι οικονομικές κρίσεις μπορούσαν να προληφθούν μόνο μέσω της διεθνούς συνεργασίας. Ορισμένες πρωτοβουλίες

αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη της συνεργασίας σε παγκόσμια κλίμακα, ο Μπέγιεν ωστόσο πίστευε ότι η περιφερειακή συνεργασία είναι πιο αποτελεσματική. Τα πρώτα βήματα προς την οικονομική συνεργασία έγιναν το 1948 με το σχέδιο Μάρσαλ, ένα τεράστιο αμερικανικό πακέτο βοήθειας προς την Ευρώπη που απαιτούσε τον συντονισμό μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών σε οικονομικά ζητήματα στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ. Μετά τη Διακήρυξη Σουμάν στις 9 Μαΐου 1950, δημιουργήθηκε το 1952 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα με στόχο την αποτροπή μιας νέας πολεμικής σύρραξης στην Ευρώπη.

Ο Μπέγιεν στη Διάσκεψη της Μεσσήνης, όπου παρουσίασε το σχέδιό του για οικονομική συνεργασία στην Ευρώπη.

Το σχέδιο Μπέγιεν

Ο Μπέγιεν ωστόσο διέβλεπε δυνατότητες ακόμη στενότερης συνεργασίας των ευρωπαϊκών λαών. Συνειδητοποίησε ότι θα ήταν δύσκολο να επιτευχθεί πολιτική ολοκλήρωση στη συγκεκριμένη συγκυρία και κατόρθωσε να πείσει τους ομολόγους του σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ότι θα μπορούσε να επιτευχθεί περαιτέρω πρόοδος μέσω της στενότερης οικονομικής συνεργασίας, θεωρούσε δε ότι η πολιτική ενοποίηση θα ερχόταν ως επακόλουθο. Σε αυτό το πνεύμα συνέταξε το σχέδιο Μπέγιεν. Η πείρα του στον διεθνή χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα του είχε διδάξει ότι ζητήματα

όπως οι εμπορικοί φραγμοί ή η ανεργία δεν είναι εύκολο να επιλυθούν σε εθνικό επίπεδο και απαιτούν μια πιο διεθνιστική προσέγγιση. Παρά την επιφυλακτικότητα ή ακόμη και την κατηγορηματική αντίθεση μελών της ολλανδικής κυβέρνησης, κατόρθωσε να υποβάλει το σχέδιό του τόσο στις διαπραγματεύσεις για την Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα όσο και στις συζητήσεις για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Κοινότητα στις αρχές της δεκαετίας του 1950.

Η κοινή αγορά

Αρχικά το σχέδιό του δεν έτυχε ευρείας υποστήριξης, κυρίως επειδή η τότε γαλλική κυβέρνηση δεν ενδιαφερόταν για περαιτέρω οικονομική ολοκλήρωση. Ωστόσο, μετά την αποτυχία συγκρότησης της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας λόγω μη κύρωσης της συνθήκης από το γαλλικό Κοινοβούλιο, η κατάσταση άλλαξε. Χωρίς την προοπτική υλοποίησης των σχεδίων περί αμυντικής ή πολιτικής κοινότητας, τα πράγματα οδηγούνταν σε αδιέξοδο. Έτσι επανήλθε στο προσκήνιο το σχέδιο Μπέγιεν. Κεντρικός άξονας του σχεδίου ήταν η αναγκαιότητα της πλήρους οικονομικής συνεργασίας, όχι μόνον στον τομέα του άνθρακα και του χάλυβα αλλά σε όλους τους τομείς. Η λύση, λοιπόν, ήταν μια κοινή αγορά για το σύνολο των διακινούμενων αγαθών, κατά τα πρότυπα της συνεργασίας μεταξύ Βελγίου, Κάτω Χωρών και Λουξεμβούργου μετά την υπογραφή της συνθήκης Μπενελούξ το 1944. Οι χώρες της Μπενελούξ, με την καθοδήγηση του Βέλγου υπουργού Πωλ Ανρί Σπάκ, συνδύασαν τις προτάσεις του Μπέγιεν με ένα γαλλικό σχέδιο για τη δημιουργία Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας και έδωσαν στον Μπέγιεν την ευκαιρία να εκθέσει το σχέδιό του στη Διάσκεψη της Μεσσήνης το 1955. Ο Μπέγιεν δήλωσε ότι η πολιτική ενοποίηση είναι αδιανόητη χωρίς μια κοινή αγορά, χωρίς κάποιες κοινές ευθύνες για την οικονομική και την κοινωνική πολιτική ή χωρίς μια υπερεθνική αρχή. Την άποψη αυτή συμμερίζονταν και άλλοι συμμετέχοντες στη Διάσκεψη. Το αποτέλεσμα ήταν η υπογραφή των Συνθηκών της Ρώμης τον Μάρτιο του 1957 από έξι κράτη και η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρατόμ.

Ο ρόλος του Μπέγιεν παραγνωρίστηκε συχνά τα επόμενα χρόνια, αλλά το έργο του συνέβαλε σημαντικά στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης τη δεκαετία του 1950. Δικαιούται επάξια, επομένως, μια θέση ανάμεσα στις διαπρεπείς προσωπικότητες των ιδρυτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα μείνει στη μνήμη μας ως ο πολιτικός που έδωσε νέα ώθηση στην οικοδόμηση της Ευρώπης σε μια χρονική στιγμή που αυτό ήταν απολύτως απαραίτητο.